

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
книжкових пам'яток зберуться в єдину електронну колекцію, що надасть змогу дослідникам вивчати культурне та історичне надбання, яке зберігається у наукових бібліотеках вищих навчальних закладів України.

Список використаних джерел

1. *Великодная И. Л.* Редкие фонды: проблемы сохранности, изучения и использования / И. Л. Великодная // Редкие фонды в научных библиотеках высших учебных заведений: Проблемы сохранности, изучения и использования в XXI веке: докл. междунар. конф., 22–25 окт. 2002 г., Москва.– М., 2002. – С. 4–12.
2. Old Printed Books [http \[Електронний ресурс\]](http://www.rarelib.undp.org.ua/ukr/). – Режим доступу : <http://www.rarelib.undp.org.ua/ukr/>. – Заголовок з екрану.
3. Національне надбання – фонд цінних та рідкісних книг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.chnu.edu.ua/?page=ua/05proekt/04frk>. – Заголовок з екрану.
4. Фонд стародруків, рідкісних видань і рукописів Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lib.onu.edu.ua/ua/natsnadban/>. – Заголовок з екрану.
5. Національне надбання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.lnu.edu.ua/bibl/> – Заголовок з екрану.
6. Звіт 2010 рік / Харк. метод. об'єднання б-к вищих навч. закл. ; ЦНБ [ХНУ імені В. Н. Каразіна]. – [Х., 2011.] – 85 с.
7. *Шевченко І. О.* Нормативно-правове забезпечення збереження інформаційно-бібліотечних ресурсів України / І. О. Шевченко // Збереження інформаційно-бібліотечних ресурсів України: нова політика і нові технології: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 20–22 листоп. 2006 р., м. Харків. – Х., 2007. – С. 4–12.
8. *Прудникова Т. И.* Грибы – деструкторы книгохранилищ Центральной научной библиотеки Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина : отчет / Т. И. Прудникова, Е. Г. Сазонова. – Х., 2009. – 10 с. – Рукопись.
9. *Добрусина С. А.* Обеспечение сохранности документов в век цифровых технологий / С. А. Добрусина // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 3. – С. 11–15.
10. Лист НМБК МОН УКРАЇНИ № 06-77 від 10.06.2008 р. Склад Секцій Науково-методичної бібліотечної комісії МОН – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/legal.php3. – Заголовок з екрану.
11. Електронний архів Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.univer.kharkov.ua/?locale=uk>. – Заголовок з екрану.
12. Рекомендації НМБК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/title4.php3>. – Заголовок з екрану.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
УДК 027.7:002(045)

Олена Шкурко,

заступник директора з наукової роботи НТБ
Національного авіаційного університету,
здобувач КНУКіМ

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО АВІАЦІЙНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розглядаються інформаційні ресурси науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету в умовах суспільства знань. Аналізуються особливості управління інформаційними ресурсами бібліотеки при впровадженні та удосконаленні системи менеджменту якості.

Ключові слова: управління знаннями, система менеджменту якості, електронна бібліотека, електронний каталог.

Сучасне інформаційне суспільство характеризується глибокими цивілізаційними змінами, пов'язаними зі зростанням ролі знань та інформації, інформаційно-комунікативних технологій, інформаційних продуктів та послуг. В цих умовах зростає роль бібліотеки як наукового, освітнього, інформаційно-комунікаційного центру накопичення і розповсюдження нових знань, що зумовлює потребу удосконалення її управління як складної соціальної системи, зокрема пошуку і практичної реалізації нових підходів до управління інформаційними ресурсами.

На думку американського соціолога М. Кастельса, існує функція проникнення інформації в соціальну структуру, яка істотно проявляється в сучасну епоху, коли суспільство надає громадянам освіту та доступ до знань [1]. Канадський вчений Д. Тапскотт вважає, що серед ознак електронного, тобто інформаційного суспільства, головною орієнтацією є орієнтація на знання, а нове суспільство – це суспільство знань [2].

Отже, досить актуальною стає потреба управління інформаційними ресурсами, яка в сучасних умовах трансформується в потребу управління знаннями, що ставить перед бібліотеками нові пріоритети. Наголосимо, управління знаннями (Knowledge Management) сприймається як нова управлінська технологія, хоча перші праці в цій галузі були надруковані ще 40 років тому. Вже тоді П. Друкер застосував поняття knowledge worker та підкреслив, що знання є засобами виробництва, які належать працівникові, коли він звільняється і забирає з собою ці знання. Для їх

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
відновлення необхідні витрати, які в 20–30 разів перевищують заробітну плату звільненого співробітника [3]. Дослідники Дж. Харрінгтон і Ф. Воул особливу увагу присвятили методам та технологіям управління знаннями, інструментам цих знань [4].

Вчені переконані, що в сучасних умовах саме бібліотекарі відповідають посаді менеджерів знань, тому що вони в своїй професійній діяльності вміють: а) управляти сховищами знань; б) шукати, відбирати, передавати, зберігати, доставляти та використовувати знання, які знаходяться в документах, використовуючи при цьому, крім паперових документів, веб-сайти та електронні бази даних; в) аналізувати, оцінювати та синтезувати вищезазначену інформацію; г) застосовувати власні знання для генерування нових ідей в професійній сфері при виконанні запитів [5].

Російський документознавець М. В. Ларін впевнений, що запити на знання підсилюють інтерес до створення і удосконалення інформаційної системи в організації, яка дозволяє цілеспрямовано використовувати внутрішній і зовнішній потенціал знань для задоволення потреб користувачів [6].

Теоретичні та практичні питання щодо інформаційного простору України, його сучасного стану та перспектив розвитку в бібліотечній галузі відображені в дослідженнях українських та зарубіжних науковців – Ю. Арського, Р. Гіляровського, Н. Єрмошенко, Ю. Мішалкіної та ін. Ґрунтовні дослідження з цієї тематики проводила О. Чубукова. Питання впровадження та удосконалення інформаційних технологій в бібліотеках розглядалось в наукових працях українських та зарубіжних дослідників: Л. Альошина, А. Арзуханова, Н. Гендіної, Л. Костенка, Т. Павлуші, І. Пилко, Я. Шрайберга та ін. Питання електронних інформаційних ресурсів у бібліотеках знайшли своє відображення в працях О. Баркової, В. Голуб, Г. Шемаєвої та ін. Бібліотечним сайтам присвячені публікації М. Гончарова, О. Кушнарєнко, В. Степанова, Л. Філіпової та ін.

Але в бібліотекознавстві ще недостатньо розроблені методологічні, теоретичні, технологічні питання особливостей управління інформаційними ресурсами бібліотек в умовах впровадження та удосконалення системи менеджменту якості (СМЯ).

Разом з тим, значний досвід з практичної реалізації СМЯ накопичено в науково-технічній бібліотеці Національного авіаційного університету (НАУ) [7; 8]. Ресертифікаційний аудит восени 2011 р. підтвердив відповідність СМЯ вимогам міжнародного стандарту з якості ISO 9001:2008 та подав нові свідчення, що до сильних сторін СМЯ університету належить високий рівень інформаційних систем НТБ.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34

Нині в НТБ НАУ постійно удосконалюється СМЯ: щорічно визначаються цілі бібліотеки у сфері якості (як показав досвід, більшість з них стосуються різних аспектів автоматизації інформаційно-бібліотечних процесів), складено карти технологічних процесів, визначено «Стратегічний план розвитку бібліотеки на 2011–2015 рр.», де пріоритетами діяльності визначені подальші автоматизація та розвиток інформаційних технологій.

Управління інформаційними ресурсами бібліотеки – основний процес, який здійснює НТБ НАУ в рамках системи менеджменту якості. Управління інформаційними ресурсами бібліотеки реалізується відповідно до «Положення про науково-технічну бібліотеку», згідно з яким НТБ є одним із структурних підрозділів науково-дослідної частини університету, що забезпечує документами та інформацією навчально-виховний процес, наукові дослідження, а також є центром поширення знань, духовного та інтелектуального спілкування та культури.

Інформаційні ресурси бібліотеки складають фонди опублікованих і неопублікованих документів, довідково-пошуковий апарат, повнотекстові бази даних. НТБ створює, закуповує і підтримує в актуальному стані бібліографічні, повнотекстові та реферативні бази даних. Для підвищення рівня процесів освітньої та наукової діяльності здійснюється стратегічне планування інформаційних ресурсів бібліотеки. Бібліотечний фонд крім документів на паперових носіях, має документи на електронних носіях, аудіо-, відео-, компакт-диски та ін. (На 01.01.2011р. бібліотечні ресурси нараховували більше 2230 примірників документів, у т. ч. близько 1635 електронних. До інформаційних ресурсів у 2010 р. звернулися 17 100 читачів. Загальна кількість відвідувань склала 700 тис., у т. ч. 94 тис. звернень на веб-сайт бібліотеки користувачів з 35 країн світу, кількість звернень до електронного каталогу – більше 110 тис.). Для забезпечення збереження фондів від крадіжок та пошкодження документів користувачами у 2010 р. впроваджено систему відеоспостереження.

НТБ використовує модернізовані комп'ютерні технології, що свідчить про її включення до соціокультурного процесу формування суспільства знань, завдяки доступу до Інтернету, віртуального інформаційного простору. Вона пропагує свій фонд за допомогою паперових та електронних каталогів, презентує електронні ресурси, випускає покажчики, проводить Дні інформації, відкриті перегляди літератури, тематичні виставки, в т. ч. під час проведення університетом наукових конференцій та нарад.

Так, у 2011 р. було організовано виставку видань за темою «Наука і молодь» до XI Міжнародної конференції молодих учених «Політ -2011», а

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
учасникам Міжнародної науково-технічної конференції «АВІА-2011» запропоновано перегляд літератури «Видання НАУ» та ін. У підрозділах Науково-технічної бібліотеки протягом звітного року на допомогу навчальному процесу функціонували виставки нових надходжень та літератури за тематикою навчальних програм.

Постійно в НТБ НАУ велика увага приділяється таким напрямкам формування фондів, як придбання електронних документів, координація в створенні та використанні електронних ресурсів, забезпечення доступу до інформаційних ресурсів. З метою оперативного і повного інформаційного забезпечення наукового та навчально-виховного процесів в університеті проводиться робота із забезпечення доступу користувачів до різних, переважно електронних, джерел інформації. Продуктивним у цьому напрямі вважається продовження випробуваної практики організації на базі НТБ НАУ спільних з Асоціацією «Інформаційно-Консорціум» семінарів для науковців університету з подальшим проведенням тріал-доступів до баз даних видавництва і компаній, що надають доступ до світових інформаційних ресурсів, та організація вивчення ефективності використання науковцями повнотекстових і бібліографічних матеріалів, наданих цими базами даних (БД), за її результатами бібліотека зверталася до ректорату з пропозиціями щодо придбання певних БД для електронної бібліотеки університету. Так, протягом 2010 р. надавався доступ до більш ніж 60 повнотекстових баз даних, було відкрито віртуальну читальну залу Російської державної бібліотеки з більш ніж 1,5 млн повнотекстовими примірниками книжок, авторефератів дисертацій, дисертацій та ін. Також була можливість користування електронними ресурсами через мережу URAN, БД EBSCO, «Рубрикон» та ін.

Завдяки створенню корпоративної бібліотечної системи в НТБ НАУ удосконалюється якість обслуговування користувачів в єдиному інформаційному просторі; відбувається економія коштів та часу при створенні електронних ресурсів (відсутність дублювання); пропагуються власні видання університету; відбувається оптимізація інформаційно-бібліотечного обслуговування. Переведення інформаційних ресурсів з паперової в електронну форму дозволяє НТБ НАУ обмінюватись інформацією за допомогою Інтернету, корпоративних електронних технологій. Проводиться імпортування аналітичного розпису статей фірми «Матрикс» (план на 2011 р. – 35 тис. статей) та експортування статей з періодичних видань, у т. ч. з наукових збірників нашого університету.

Загальновідомо, що університети повинні розвивати стратегію

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
контролю якості результатів досліджень, тому в НТБ НАУ проводилась робота з обліку цитування робіт науковців університету у світових електронних базах даних з використанням БД повнотекстових наукових електронних журналів Scopus видавництва Elsevier.

Розміщення повнотекстових статей у вільному доступі в мережі Інтернет дозволяє накопичувати, зберігати інформацію та забезпечує доступ до наукових досліджень. Результати наукових досліджень повинні бути загальнодоступними. Але у зв'язку зі зростанням вартості передплати електронних журналів бібліотекам складно їх закупити, і тому доступ вчених до таких наукових публікацій обмежений. НТБ надає електронні копії статей наукових журналів НАУ для реферативної бази УкрІНТЕІ та у Національній бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі – НБУВ) відповідно до Переліку передавання електронних копій друкованих наукових фахових видань на зберігання до НБУВ, затвердженого наказом МОН України від 07.07.2008 р. № 436/311 з метою збереження видань та надання доступу до них у мережі Інтернет в режимі он-лайн. У 2010 р. підготовлено 50 аналітичних матеріалів з авіації та технічних наук, що містили близько 600 назв.

За останні роки акцент у діяльності бібліотек був зроблений на створення віртуальних сервісів та служб. Як і інші бібліотеки, НТБ НАУ забезпечує доступ до документів завдяки створенню метаданих, експонує свій контент. Використання комп'ютерної програми «Віртуальна бібліографічна довідка НАУ» і Всеукраїнського проекту Об'єднаної довідкової служби України «Віртуальна довідка» сприяє значному розширенню тематики читацьких запитів та підвищенню рівня їх задоволення. Участь у проекті «Віртуальна довідка» дозволяє активно опанувати інформаційні ресурси Інтернет, якісно виконувати роль консультанта, інформаційного посередника між користувачем і різноманітними БД. Віртуальний бібліотечний доступ забезпечує максимум комфортності користувачам та розширення форм обслуговування. Актуальність існування віртуальних довідкових служб очевидна – вони забезпечують оперативність отримання інформації для користувача бібліотеки, а завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій доповнюють традиційні засоби обслуговування читачів.

Для того, щоб читачі краще орієнтувалися в інформаційних ресурсах, значна увага приділяється інформаційній культурі користувачів. Для першокурсників та ліцеїстів проводяться оглядові екскурсії по бібліотеці та читаються лекції. Крім надання теоретичних знань, їм також надаються і практичні знання, зокрема, вони навчаються користуватися електронним каталогом, довідково-пошуковим апаратом, знаходити необхідну

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
інформацію в повнотекстових базах даних. Першокурсникам роздається рекламний буклет – Путівник по бібліотеці, який допомагає їм орієнтуватися в широкому спектрі послуг НТБ, електронних ресурсах, до яких є доступ з нашої бібліотеки.

Технологія штрих-кодування допомагає швидко та якісно обслуговувати читачів, проводиться робота як з ретроконверсії електронних видань, так і з наукової обробки нових. Наявність штрих-коду прискорює обслуговування читачів, надає їм можливість доступу до повнотекстових баз даних, електронного каталогу книг та аналітики.

Значна увага приділяється електронній бібліотеці. Основна її мета – формування фонду електронних документів та підвищення ефективності його використання в освітній діяльності та науковій роботі. Формування електронної бібліотеки здійснюється шляхом створення повнотекстової колекції навчальних посібників та методичних розробок викладачів; створення аналітичної повнотекстової бази даних статей науковців університету; здійснення підписки на комерційні повнотекстові бази даних, у т. ч. на електронну БД підручників видавництва «ЦУЛ» та ін. Головний принцип електронної бібліотеки – сучасний науковий рівень, практична цінність матеріалів, повнота, зрозумілість інтерфейсу. Це – динамічна система, яка розвивається відповідно до потреб професійної сфери.

Веб-сайт НТБ НАУ – основне джерело інформації для читачів через Інтернет (електронна адреса: www.lib.nau.edu.ua). Користувачі мають доступ до електронного каталогу книг та статей, електронних баз даних, списків літератури, бібліографічних покажчиків, віртуальних виставок, електронної довідкової служби, розділів веб-сайта, Форуму для читачів та ін. Постійна увага приділяється якості веб-сайта, його ефективності, прозорості, орієнтації на споживача, оперативності; продовжується його перекладання англійською мовою для зручності користування іноземними громадянами.

На сайті бібліотеки розміщено «Покажчик періодичних та інформаційно-бібліографічних видань, передплачених на 2011 рік», бібліографічні покажчики і списки літератури, присвячені ювілейним датам і визначним подіям в авіації: «До 140-річчя від дня народження Є. О. Патона», «Сто років польоту» – до 100-річчя українського авіабудування та ін. Здійснювалась робота з підготовки біобібліографічного покажчика, присвяченого науковій діяльності проректора з наукової роботи, професора НАУ В. П. Харченка.

Важливим засобом управління можливостями використання фондів бібліотеки є робота зі створення довідкового апарату для пошуку

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
паперових та електронних ресурсів. Електронний каталог НТБ НАУ – ядро бібліотеки, його програмне забезпечення – Автоматизована бібліотечна інформаційна система «УФД / Бібліотека». Пошуковий апарат розкриває зміст документу та дозволяє користувачу проводити пошук або використовувати засоби навігації. Нова пошукова система має можливість та інструменти для експорту результатів пошуку у MS Word. Постійна увага приділяється редагуванню електронних баз даних, що забезпечується спеціальною групою співробітників бібліотеки. Завдяки високій якості баз даних користувачі успішно здійснюють багатоаспектний пошук інформації. Модернізація довідково-пошукового апарату, проведення постійного інформаційного моніторингу, використання електронних ресурсів сприяє створенню ефективної системи бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Управління фондом бібліотеки неможливе без вивчення ефективності використання електронних інформаційних ресурсів та роботи бібліотечного веб-сайта в НТБ НАУ традиційно застосовуються соціологічні дослідження. Так, у червні 2011 р. відділом наукової обробки документів та організації каталогів було проведено опитування користувачів «Моніторинг якості паперового та електронного каталогів», а восени 2010 р. для виявлення проблемних питань вивчалась думка користувачів за допомогою анкетування. Це був 2-й етап соціологічного дослідження «Якість роботи НТБ НАУ очима користувачів». Аналіз результатів анкетування показав, які є складності в роботі з електронними ресурсами та базами даних, які ресурси більше цікавлять користувача. Після розгляду на засіданні Методичної ради плану з ліквідації виявлених недоліків, було вжито заходів щодо урахування пропозицій читачів, інформація про їх усунення була доведена до відома співробітників на засіданні Методичної ради та користувачів на сторінці веб-сайта. Таким чином впроваджується зворотній зв'язок з користувачем.

3 березня 2011 р. розпочав надсилатися на електронні адреси кафедр університету Інформаційний бюлетень, який повідомляє читачів про нові надходження. Відповідно до бажань користувачів, впроваджено в практику віртуальні виставки нової літератури на сайті НТБ, які оновлюються чотири рази на місяць, надаються анотації видань та їх скановані обкладинки.

Актуальною інновацією стало розпочате у 2011 р. регулярне надання Видавництвом «НАУ-Друк» електронних копій всіх навчальних посібників та методичних розробок НАУ до НТБ для їх подальшого розміщення в електронному каталозі. Це сприяє покращенню книгозабезпеченості та полегшує зареєстрованим користувачам доступ до навчальних матеріалів при їх обмеженій кількості.

Постійна увага до управління інформаційними ресурсами НТБ в рамках СМЯ сприяє удосконаленню діяльності завдяки розробці власного програмного продукту, який відповідає потребам користувачів та бібліотечних фахівців, оперативності обробки документів, зручності пошуку в БД – застосування можливостей навігації, підтримці в адекватному стані, моніторингу електронних ресурсів. Значні переваги надає впроваджена технологія формування, підтримки та супроводу електронних інформаційних ресурсів.

Разом з тим, варто назвати окремі проблеми, які заважають в організації повноцінної діяльності з формування фондів НТБ. Так, ускладнюють поповнення інформаційних ресурсів бібліотеки тендеру на закупівлю літератури та періодичних видань. Інша проблема – невідповідність статистичної звітності стану сучасних бібліотек внаслідок недостатнього відображення в ній даних про використання інформаційних ресурсів. Якщо статистика використання, наприклад, EBSCO, Springer, Elsevier облікується, то вона відсутня у деяких інших базах даних.

Доцільно зазначити, що для підвищення якості роботи з інформаційними ресурсами в умовах впровадження СМЯ значна увага приділяється підвищенню фахового рівня бібліотечних працівників шляхом проведення тренінгів, самоосвіти у практику бібліотеки тощо.

Керівництво НТБ НАУ переконане, що використання інформаційних технологій, створення власних баз даних, автоматизація бібліотечно-бібліографічних процесів – майбутнє бібліотеки. Саме тому серед подальших напрямів розвитку НТБ НАУ визначено: модернізацію управління електронними ресурсами та технологічних процесів; створення тестових підсистем програмних продуктів та системи захищеного перегляду електронних документів, використання мережевих технологій для удосконалення інформаційно-бібліографічного обслуговування; формування інформаційних ресурсів, як власних, так і в межах корпорацій, в т. ч. об'єднання бібліотек установ авіаційної галузі України, діяльність якого планується поновити на базі НТБ НАУ. Практична реалізація цих пріоритетів забезпечить європейський рівень якості обслуговування користувачів і доступу до знань, підвищить ефективність використання традиційних і електронних ресурсів для задоволення сучасних інформаційно-комунікаційних потреб суспільства.

Список використаних джерел

1. *Кастельс М.* Информационная эпоха. Экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М., 2000. – 608 с.
2. *Тапскотт Д.* Электронно-цифровое общество / Д. Тапскотт. – М., 1999. – 432 с.
3. *McInerney С.* Knowledge Managers: History and Challenges // *Managing Knowledge Critical Investigations of Work and Learning* / ed. By Craig Prichard, Richard Hull, Mike Chumer. – N-Y. : St. Martins's Press, Macmillan Press Ltd, 2000. – P. 1–19.
4. *Харрингтон Дж.* Совершенство управления знаниями / Дж. Харрингтон, Ф. Воул / пер. с англ. А. Л. Раскина; Под науч. ред. А. Б. Болдина. – М. : Стандарты и качество, 2008. – 272 с. – (Сер. «Деловое совершенство»).
5. *Силков С.* Имплементация менеджмента знаний в библиотечно-информационную сферу / С. Силков // *Бібліотечний вісник*. – 2008. – № 6. – С. 41–46.
6. *Ларин М. В.* Управление документацией и новые информационные технологии / М. В. Ларин. – М., 1998. – 137с.
7. *Вахнован В. Ю.* Впровадження системи менеджменту якості в практику роботи Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету / В. Ю. Вахнован, О. П. Шкурко // *Вісник Книжкової палати*. – 2009. – № 4 (153). – С. 10–13.
8. *Шкурко О. П.* Інновації в бібліотеці : впровадження системи менеджменту якості в науково-технічній бібліотеці Національного авіаційного університету / О. П. Шкурко. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського // *Наукові праці НБУВ*. – 2010. – Вип. 28. – С. 30–40.